

УДК 327
DOI: 10.46493/2663-2675.31(6).2021.58-61

Любов Непоп*

*Надзвичайний і Повноважний Посол України
в Угорщині, голова Дунайської комісії на період
2021–2023 років*

Іван Лукачук

Радник Посольства України в Угорщині

Liubov Nepop

*Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary
of Ukraine to Hungary, President of the Danube
Commission (2021-2023)*

Ivan Lukachuk

Counsellor of the Embassy of Ukraine in Hungary

Культурна дипломатія як інструмент м'якої сили Cultural Diplomacy as an Instrument of Soft Power

Культурна дипломатія, що покликана познайомити угорську громадськість з Україною, її культурою та історією, належить до пріоритетів діяльності Посольства України в Угорщині. Віднесення до першочергових завдань дипустанови розширення уявлення угорців про Україну, серед іншого в географічному сенсі, зумовлює сприйняття угорською аудиторією нашої держави, часто обмежене уявленнями про сусіднє Закарпаття та знаннями про угорську меншину, яка там проживає. У межах цих пріоритетів і завдань Посольство взаємодіє з угорськими культурними і науковими інституціями та органами державної влади і місцевого самоврядування Угорщини.

Дієвим інструментом культурної дипломатії в роботі Посольства є нетрадиційні виставки. Активним інтересом угорської громадськості впродовж 2018–2020 років користувався, зокрема, виставковий проєкт «Ярослав Мудрий: дипломатія через династичні шлюби», започаткований Посольством на відзначення 1030-річчя Хрещення Київської Русі. Експозиція фотознімків історичних місць і пам'яток в Україні і за кордоном, які ілюструють історію династичних шлюбів трьох доньок київського князя Ярослава Мудрого із монархами середньовічної Європи, котрі через шлюбну дипломатію свого батька стали королевами Угорщини, Франції та Норвегії: княжна Анастасія Ярославна – дружиною угорського короля Андраша I; Анна Ярославна – королевою Франції; Єлизавета Ярославна – норвезькою королевою. Більшість фотографій була зроблена співробітниками Посольства України в Угорщині, частину надали колеги з інших Посольств. Текстові написи, які супроводжували фотографії і розповідали у такий спосіб про нашу спільну з іншими європейськими країнами

історію, Посольство України в Угорщині підготувало за сприяння Голови Правління Наукового товариства історії дипломатії та міжнародних відносин, заступниці голови академічної Комісії істориків України та Угорщини І. Матяш. Символічною є кількість фотографій проєкту – 12. Вони транслюють відвідувачам виставки документальні свідчення, що Україна була, є і буде частиною Європи не лише географічно, а й ментально, що наші країни пов'язані давньою історією зв'язків, зокрема династичних і родинних, що всі ми належимо до єдиного європейського історичного та культурного простору і що історія України тісно переплетена з історією інших країн Європи.

Виставковий проєкт стартував у Будапешті на прийнятті, організованому Посольством з нагоди Дня незалежності України 6 вересня 2018 року – до кінця місяця демонструвався у Німецькій школі у Будапешті та в українському ресторані в рамках зустрічі Клубу послів-жінок. У жовтні 2018 року виставку продемонстровано представникам угорських органів влади, експертного середовища та дипломатичних місій, акредитованих в Угорщині, в готелі «Сент Дьордь», у самому серці угорської столиці – в Будапештській фортеці, а також спільно з Посольством Норвегії в Угорщині у поєднанні з концертом молодих виконавців у будапештському «Нандор холи». Українська громада Угорщини приймала виставку в Державному самоврядуванні українців Угорщини (ДСУУ) напередодні Дня захисника України. Наприкінці 2018 року експозиція розпочала свою подорож угорськими регіонами й мала незмінний успіх у Токаї, Мішкольці, Ніредьгазі. Після перерви регіонального туру на демонстрації в Інституті закордонних справ і зовнішньої економіки при Міністерстві зовнішньої

Стаття надійшла: 15.10.2021, Доопрацьовано: 12.11.2021, Схвалено до друку: 10.12.2021

Рекомендоване цитування:

Непоп Л., Лукачук І. Культурна дипломатія як інструмент м'якої сили. *Зовнішні справи*. 2021. Т. 31, № 6. С. 58–61.

*Відповідальний автор

економіки і закордонних справ Угорщини 24 січня 2019 р. її змогли побачити у Веспремі, Ваці, Сегеді, Варпалоті та Гайдусобосло. Регіональні покази фотовиставки завершилися в церковній крипті біля могили короля Андраша I на території Тіганьського абатства 25 червня 2019 року з нагоди Дня Хрещення Русі-України. За історичними даними, до створення Тіганьського абатства долучилося королівське подружжя Угорщини Андраш I та його дружина українська княжна Анастасія, яка в XI ст. сприяла заснуванню інших монастирів, зокрема на Чернечій горі в Мукачеві, адже її супроводжували ченці Києва. На території Тіганьського абатства 2001 року з ініціативи української громади Угорщини і сприяння Посольства було зведено пам'ятник угорському королю Андрашу I та королеві Анастасії. Завершення проєкту відбулося урочисто 18 грудня 2019 року в головному соборі Будапешта – Базиліці Св. Іштвана – у поєднанні з концертом класичної музики у виконанні українських музикантів Угорщини. 2020 року, до Дня Хрещення Русі-України, Посольство створило й поширило на своїй сторінці в мережі Фейсбук відеофільм про «подорож Угорщиною» виставки про Ярослава Мудрого.

Виставкові проєкти, особливості яких полягає у поєднанні з мистецькими подіями активного поширення правдивої інформації про Україну, є важливим елементом іміджевих заходів Посольства. Так, презентація фотовиставки фотографа, оператора і документаліста С. Моргунова про події на Сході України в рамках протидії російській агресії «From scratch» («З нуля») присвячувалася Дню Підності і Свободи 2018 року й Дню Збройних Сил України і поєднувалася з концертом у рамках Патріотично-мистецького проєкту «Браття українці» лідера гурту «Шабля», автора неофіційного гімну АТО Вови Гейзера. У квітні-червні 2018 року Посольство спільно з Фондацією Zenko Foundation організувало у Музеї Людвіга у Будапешті вперше в Угорщині тимчасову експозицію сучасного українського мистецтва, яку відвідали тисячі угорських і закордонних поціновувачів. У жовтні 2019 року за сприяння Українського культурного фонду та Посольства у приміщенні Центру української культури та документації у Будапешті було відкрито виставку «Franko from A to Z» Львівського національного літературно-меморіального музею І. Франка. У День української писемності разом із самоврядуванням українців Веспрема проведено «День Української національної меншини» у театральній залі культурного центру «Агора» у Веспремі з демонстрацією фотовиставок старшого офіцера прес-центру оперативного командування «Схід» Сухопутних військ ЗСУ, майора В. Єрмоленка «Пухнастий батальйон: ми також на варті» та військового фоторепортера газети Верховної Ради України «Голос України» О. Клименка «Невідома війна в центрі Європи».

Просвітницьке значення мали історичні проєкти Посольства на відзначення **століття української дипломатії та відкриття Надзвичайної Дипломатичної Місії УНР в Угорщині впродовж 2017–2019 років.** Посольство серед перших дипломатичних представництв України спільно з делегацією Наукового товариства історії дипломатії та міжнародних відносин і

Генеральної дирекції з обслуговування іноземних представництв розпочало відзначення 100-річчя української дипломатичної служби у листопаді 2017 року. З цієї нагоди у приміщенні ДСУУ в грудні було проведено тематичну конференцію, відкрито виставку картин українських митців з приватної колекції мецената д-ра М. Інанчі та проведено святкові концерти за участю українського фольклорного гурту «Гроно» і відомого українського гітариста, переможця II Будапештського міжнародного конкурсу гітаристів М. Топчія. Проєктом із відзначення 100-річчя створення першого українського представництва в Угорщині було привернуто увагу угорської та іноземної аудиторії до тривалої боротьби українського народу за свою незалежність, до давньої історії українсько-угорських дипломатичних відносин, до належності України до єдиного європейського історичного та культурного простору. Стартовою подією проєкту стала наукова конференція на тему «100-ліття створення Надзвичайної дипломатичної Місії УНР в Угорщині як вимір багатовікової історії двосторонніх відносин двох країн», що відбулася в приміщенні ДСУУ в лютому 2019 року з демонстрацією фотоекспозиції архівних документів про діяльність першого українського диппредставництва за участю українських та угорських експертів: заступниці голови академічної Комісії істориків України і Угорщини професора І. Матяш, наукового співробітника Інституту історії Угорської академії наук, секретаря Комісії істориків України і Угорщини д-ра А. Шереша; головного архівіста Будапештського столичного архіву д-ра А. Саколцаї. Загалом у рамках проєкту було проведено більше десятка різнопланових заходів культурної дипломатії, зокрема з демонстрацією фотовиставки архівних документів про роботу НДМ УНР у приміщеннях Інституту закордонних справ і зовнішньої економіки Угорщини та музичної школи IX району Будапешта ім. Єно Адама під час концерту з творів М. Лисенка у виконанні угорських та українських оперних співаків і музикантів. На відзначення 100-річчя НДМ УНР Посольство організувало концерти класичної музики у виконанні народної артистки України Л. Шутко (скрипка) та заслуженого діяча мистецтв України О. Козаренка (фортепіано) у Камерному залі ім. Ф. Ліста Будапештської Музичної Академії та Національної капели бандуристів України ім. П. Майбороди, який проходив з величезним успіхом у вшент заповненому залі.

У рамках пошуку нових форм і методів презентації України Посольством України в Угорщині було започаткованого **практику організації спільних з дипломатичними установами інших країн в Угорщині заходів.** Започатковане 2016 року Посольством у взаємодії з Посольствами Великої Британії, Канади та США проведення Українського тижня «Україна у фокусі» впродовж 2017–2019 років було трансформоване у формат Українського місяця «Україна у фокусі». Увага спільних заходів фокусувалася на донесенні інформації про російську агресію проти України з метою зміцнення міжнародної підтримки задля відновлення територіальної цілісності України. Упродовж червня 2017 р. у Будапешті Посольствами України, Великої Британії,

Канади та США в Угорщині було проведено серію круглих столів з актуальної тематики: «Україна та євроатлантична безпека», «Загрози і виклики гібридної війни для європейської безпеки», «Дезінформація. Виклики та загрози», під час яких провідні угорські експерти надали докази агресивних дій Росії проти України та обговорили шляхи захисту від атак Росії у процесі сучасної гібридної війни, способи протидії інформаційній війні Росії проти України. Ситуацію в Криму після незаконної анексії півострова Російською Федерацією експерти обговорили на міжнародній конференції «Крим: права людини». Поширенню інформації про Голодомор в Україні 1932–1933 років сприяв показ фільму «Гіркі жнива» у кінотеатрі «Уранія». **Заходи з вшанування пам'яті жертв Голодомору** стали традиційними і проводяться щорічно з поминальними літургіями, церемоніями покладання вінків до пам'ятника його жертвам у м. Будапешт та до меморіального знаку жертвам Голодомору у м. Чомор, вечорами пам'яті жертв голодоморів та флешмоб-акціями. До 85-х роковин Голодомору 16 листопада 2018 року в Сегеді відбулося відкриття пам'ятника його жертвам, створеного з ініціативи місцевої української громади за сприяння Посольства та за фінансової підтримки Почесного Генерального Консула України у Сегеді Ш. Рота. За фінансового сприяння МЗС і Посольства України українською громадою Угорщини здійснено переклад повісті О. Волі «Завірюха» та надруковано 1 000 примірників зазначеної книги про Голодомор, офіційна презентація якої відбулася у лютому 2019 року за участю автора книги.

Український місяць «Україна у фокусі» 2018 року відкрився 3 жовтня фотовиставкою «Російська агресія проти України» з фотографіями співробітників Посольства, зроблених на Сході України, та учасників програм реабілітації та лікування в Угорщині, котрі воювали проти російської агресії, а також про діяльність 128-ї Закарпатської ОГШБр. У рамках місяця відбувся показ документального фільму угорської кінокомпанії «ELF Pictures Kft.» «Дев'ять місяців війни» про життя та проходження служби на Сході України в рядах Національної Гвардії України нашого співвітчизника угорської національності родом із Закарпаття Я. Лелича, круглі столи, піша хода і флешмоб на підтримку України.

2019 року співорганізаторами заходів Українського місяця «Україна у фокусі» стали Посольства України, США, Канади, Німеччини та Нідерландів. Проєкт стартував 28 травня показом українсько-американського фільму «Переломний момент: війна за демократію в Україні». Впродовж місяця відбулися конференції «Агресія Росії проти України в контексті гібридної війни РФ проти Заходу» та «Реформи в Україні. Виклики та можливості», фотовиставка «Живі» за участю одного з авторів виставки – учасника АТО Є. Марусика, який 2018 р. проходив реабілітацію в Угорщині. Неабиякий успіх серед угорської аудиторії мав показ кінострічки «Позивний Бандерас» в будапештському кінотеатрі CİNEMApink. З огляду на позитивні відгуки глядачів та інтерес угорської громадськості до кінострічки було прийнято рішення провести повторний показ цього фільму у Будапешті у рамках заходів Посольства з відзначення Дня захисника

України за участю двох українських військових, які отримували медичну допомогу в угорському військовому госпіталі. У фойє кінотеатру було проведено презентацію експозиції творів військового фоторепортера газети Верховної Ради України «Голос України» О. Клименка «Невідома війна в центрі Європи». Фотовиставка вперше була презентована з нагоди Дня Прапора та Дня Незалежності України у Посольстві України в Угорщині за участю керівників українських організацій і членів української громади Угорщини.

Успішним іміджевим заходом з популяризації українського кіно та донесення до угорської аудиторії правдивої інформації про події на Сході України став показ художнього фільму українського режисера А. Сеїтабласа «Кіборги» у будапештському кінотеатрі CİNEMApink MOM Park за участю сценариста фільму та одного із захисників аеропорту, який за сприяння Посольства проходив арт-реабілітацію в Угорщині. У рамках показу пройшов флешмоб на підтримку О. Сенцова та збір коштів для сім'ї ув'язненого українського режисера.

У взаємодії з посольствами інших країн були організовані місяць грузинської кухні в українському ресторані Будапешта (з Посольством Грузії), концерт української та фінської класичної музики (з Посольством Фінляндії), презентація дитячої книги словацької авторки А. Грегушової «Грета», ілюстрованої українською художницею Н. Слепцовою, на Будапештському міжнародному книжковому фестивалі «#nemcsakkisvakond» (з Посольствами Чехії і Словаччини), виставка робіт української художниці О. Гудими (з Посольством Болгарії), виставка gobеленів української художниці-майстрині О. Пілюгіної (з Посольством Чехії), спільні гітарні концерти (з Посольствами Австрії, Італії, Іспанії та Норвегії).

Внаслідок підготовки та проведення пісенного конкурсу Євробачення-2017 у Києві у взаємодії з Посольством Швеції та угорським клубом «Терем Будапешт» 13 травня було проведено національну вечірку, в якій взяли участь як угорські, так й іноземні гості, а також представники інших іноземних Посольств. Разом з Посольством Німеччини та Німецькою школою Будапешта Посольством 31 травня 2018 року було організовано концерт німецького піаніста українського походження О. Горлача, а також концерт Дитячої фольклорної танцювальної групи «Ягідки» зі Сновська Чернігівської області.

Усі ці заходи дозволили не лише урізноманітнити сприйняття України, а й сприяли утвердженню розуміння, що наша держава є невід'ємною частиною Європи, її культурного простору – є «своєю» серед інших європейських країн.

Важливим інструментом промоції України в Угорщині є організовувані Посольством мистецькі заходи: **концерти всесвітньовідомих українських колективів і виставки творів визнаних світом митців**. Організовані Посольством концерт хору ім. Г. Верьовки (2017 року) та гастролі в Угорщині Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України імені П. Вірського (травень 2018-го) відіграли роль свого роду «візитівок» нашої держави, підвищуючи авторитет нашої

країни та привертаючи увагу до неї. Популяризації України серед угорської громадськості сприяли гастролі приватного театру балету «Kyiv city ballet» у квітні-березні 2019 року, вистава Національного академічного драматичного театру ім. Івана Франка «Коріолан» у постановці Д. Богомазова за однойменною трагедією У. Шекспіра, а також можливість для глядачів після вистави поспілкуватися з керівником театру М. Захаревичем, Д. Богомазовим та виконавцями головних ролей під час Міжнародного театрального фестивалю «VI. Madách International Theatre Meeting». Упродовж 2019 року поширенню позитивного враження від України сприяли виступи популярного квартету «ДахаБраха», Київського камерного хору «Софія» у Базиліці Св. Іштвана в рамках концертного туру хору країнами Європи, демонстрація вистави «Моя земля», яка є новою продукцією компанії Recirquel Будапешт у постановці угорського режисера Б. Вагі у виконанні семи циркових артистів з України, а також концерт Камерного хору «Moravski». Для ознайомлення угорської аудиторії з українською культурою та мистецтвом використовувалися і пам'ятні дати та ювілеї. У рамках заходів з відзначення Дня Незалежності України у Будапешті у приміщенні церкви Св. Флоріана 6 червня 2019 року Посольство у співпраці з ДСУУ організувало концерт народних артисток України сестер Галі та Лесі Тельнюк «Agnus Dei». Ознайомленню угорської громадськості з українським театральним мистецтвом сприяють щорічні обміни солістів театрів оперети Будапешта і Києва.

Промоцією української культури в Угорщині також було проведення у Будапешті виставки репродукцій картин відомого українського художника І. Марчука «Шевченкіана» у рамках заходів, присвячених 25-ій річниці першого підняття Державного прапора над Посольством України в Угорщині, яке стало першою українською закордонною дипломатичною установою після відновлення державної незалежності України.

Зусиллями Посольства та завдяки співпраці з угорськими організаціями набувають впізнаваності в Угорщині **українські традиції**. Інтерес угорців викликала, зокрема, презентована 7 квітня 2017 року в Центрі української культури у Будапешті колекція українського фольклору в проєкті «Таємнича Україна» угорського композитора та етнографа М. Бота. Парадом вишиванок у Будапештській фортеці Посольство започаткувало 18 травня 2017-го традицію відзначення в Угорщині всесвітнього Дня вишиванки на вулицях угорської столиці. Спільно з греко-католицькою українською громадою Будапешта було організовано 16 липня 2018 р. у приміщенні церкви Св. Михайла виступ хору «Щедрик», а за тиждень – з українською громадою Веспрема його концерт у Базиліці Св. Михайла у м. Веспрем. Упродовж 2018–2021 років за підтримки Посольства організаціями українців Угорщини видається двомовний українсько-угорський настінний календар, який показує багатство української культури з акцентом на стародавніх традиціях і ремеслах: українські національні свята, рецепти

традиційної української кухні, стародавня українська вишивка з різних регіонів України, традиційні українські народні інструменти. 2020 року з нагоди Дня вишиванки через обмежувальні заходи внаслідок пандемії коронавірусу Посольством у співпраці з організаціями української громади проведено віртуальну презентацію в мережі ФБ 12 фотографій українських дітей Угорщини зі сторінками українсько-угорського настінного календаря на 2020 рік.

2020 року через обмежувальні заходи внаслідок пандемії коронавірусу Посольство вдалося до **ширшого використання віртуального простору**, застосовуючи нові інструменти. До Дня Незалежності України 2020 року було підготовлено експозицію з використанням фотоматеріалів проєктів «Ширі. Кольори» та «Ширі. Свята» ТЦ «Домосфера» у вигляді фотовиставки національних костюмів України, яку було розміщено докола Посольства України в Угорщини 23 серпня 2020 року, у День Державного Прапора України. У формі «віртуального прийняття» у мережі ФБ було поширено відеофільм (відео-привітання) з віртуальним концертом, відзнятим у найбільш знакових місцях Будапешта, у виконанні українських музикантів, які проживають в Угорщині, та з використанням фотоматеріалів проєктів «Ширі. Кольори» та «Ширі. Свята» від ТЦ «Домосфера», а також з демонстрацією економічного, транспортного, туристичного потенціалу та інвестиційної привабливості України. Відеоролики також виготовлено та розміщено на сторінці Посольства у мережі ФБ до Дня захисника України та Дня Збройних Сил України.

Обмежувальні заходи, запроваджені в Україні та в Угорщині з метою протидії поширенню коронавірусу, безперечно негативно позначилися і на заходах культурної дипломатії та змусили запроваджувати нові форми донесення інформації до закордонних партнерів, які виявилися також досить ефективними і забезпечили присутність України в угорському інформаційно-культурному просторі. В обмеженому складі було проведено біля пам'ятника Голодомору в Україні 1932–1933 роках у Будапешті вшанування пам'яті його жертв. Посольство долучилося також до акції «Запали свічку Пам'яті» та спільно з українською громадою Угорщини організувало у церкві Св. Флоріана панахиду за жертвами Голодомору, які відслужив священник Української Греко-Католицької церкви. У грудні 2020 – січні 2021 року в мережі ФБ поширено підготовлені організаціями української громади Угорщини відеофільми про презентацію українсько-угорського календаря на 2021 рік з ілюстраціями українських народних музичних інструментів, про Різдвяні читання (українські вірші) та Різдвяне привітання (Вертеп) від українських дітей Угорщини до різдвяних свят. Тож культурна дипломатія не втрачає свого значення як важливий напрямок роботи Посольства та як один із засобів м'якого впливу, що сприяє формуванню позитивного іміджу України та поширенню об'єктивної інформації про нашу країну, про її історію, культуру, мистецтво і традиції.